

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

จากการที่ห้องสมุดประสบปัญหางบประมาณในการจัดทำทรัพยากรมีจำกัด อันเป็นผลลัพธ์เนื่องมาจากภาวะเศรษฐกิจฝืดเคือง และภาวะเงินเพ้อในปัจจุบัน จึงทำให้คำใช้จ่ายในการจัดทำและดำเนินการเกี่ยวกับทรัพยากรห้องสมุดสูงขึ้นมาก ในขณะที่งบประมาณที่ห้องสมุดได้รับกลับเพิ่มขึ้นไม่มากนัก ความคิดของบรรณารักษ์ที่ต้องการจะเพิ่มจำนวนหนังสือและวัสดุใหม่มากขึ้นเพื่อรับกับคำกล่าวที่ว่า "ยิ่งมีขนาดใหญ่เท่าไหร่ ให้บริการดีเท่านั้น" ได้เปลี่ยนไป ในการการ เช่นนี้การเพิ่มหนังสือและวัสดุใหม่มากขึ้นโดยไม่มีการจำกัดจำนวนย้อมเป็นไปไม่ได้ (ประยงศ์พันกิจจำรูญ 2523: 65) ดังนั้นจึงทำให้ผู้บริหารห้องสมุดต้องกลับมา鞭撻ทวนใจนายเกียรติ การพัฒนาทรัพยากรห้องสมุดใหม่ รวมทั้งการเพิ่มความร่วมมือระหว่างห้องสมุดใหม่มากขึ้น (Magrill and East 1978: 13)

การศึกษาความชำนาญของทรัพยากรห้องสมุดเป็นเรื่องที่ได้รับความสนใจทั้งในแง่ทฤษฎีและปฏิบัติ ก็เนื่องมาจากจะช่วยให้ทราบถึงปริมาณและลักษณะความชำนาญของทรัพยากรระหว่างห้องสมุด ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อการพิจารณาเพื่อวางแผนระบบความร่วมมือต่าง ๆ ทั้งในด้านการจัดทำทรัพยากรเพื่อลดการจัดทำหนังสือข้ามขอนกัน การใช้ทรัพยากรร่วมกันโดยผ่านการยื่มระหว่างห้องสมุดที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งความร่วมมือในการดำเนินงานเทคนิคก่อน ๆ เช่น การทำบันทุกรายการหนังสือและการจัดทำสหบรรณานุกรม เป็นต้น

สำหรับการวิจัยที่เกี่ยวกับความชำนาญของทรัพยากรระหว่างห้องสมุดมหาวิทยาลัย Cooper, Thomson และ Week (1975) ได้ศึกษาความชำนาญของทรัพยากรห้องสมุดในระบบห้องสมุดมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย (University of California Library System) ระหว่างวิทยาเขตทางเหนือและใต้ ผลการศึกษาพบว่า 25 เปอร์เซ็นต์ ของหนังสือในห้องสมุดที่วิทยาเขตเบอร์克เลีย (Berkeley) ข้ามขอนกับหนังสือในห้องสมุดขนาดเล็กอื่น ๆ ในวิทยาเขต

ทางเหนือตั้งแต่ 1-3 แห่ง และ 44.9 เปอร์เซ็นต์ ของหนังสือในห้องสมุดที่วิทยาเขตลอสแองเจลิส (Los Angeles) ซึ่งข้อนับหนังสือในห้องสมุดขนาดเล็กอีก ๑ ในวิทยาเขตทางใต้ตั้งแต่ 1-4 แห่ง นอกจากนี้ยังได้มีการประมาณความซ้ำข้อนของหนังสือในห้องสมุดที่วิทยาเขตลอสแองเจลิส กับที่วิทยาเขตเบอร์คลีย์ พว่บprimavida.com ความซ้ำข้อนเป็น 52.9 เปอร์เซ็นต์ นอกจากนี้ Moore, Miller และ Tolliver (1982) ได้ศึกษาถึงความซ้ำข้อนของวัสดุสิ่งพิมพ์ในระบบห้องสมุด มหาวิทยาลัยวิสคอนซิน (University of Wisconsin System Libraries) จำนวน 11 แห่ง โดยใช้ชื่อมูลบรรณรายการจากเทปแม่เหล็กของ OCLC (OCLC Online Computer Library Center, Inc.) ในช่วงระหว่างเดือนกรกฎาคม 1977-มิถุนายน 1979 สมมติฐานในการศึกษาระบบนี้คือพื้นฐานมาจากความเชื่อที่ว่า ความซ้ำข้อนของทรัพยากรระหว่างห้องสมุดจะมีปริมาณสูง ผลการศึกษาพบว่าปริมาณความซ้ำข้อนอยู่ในระดับต่ำกว่าที่คาดไว้ คืออยู่ในระหว่าง 18-32 เปอร์เซ็นต์ แต่เนื่องจากการศึกษาระบบนี้เป็นการศึกษาจากชื่อมูลบรรณรายการของหนังสือ ในระยะ 2 ปีเท่านั้น จึงไม่ได้หมายความว่าจะเป็นตัวชี้ให้เห็นถึงความซ้ำข้อนของทรัพยากร ทั้งหมดในห้องสมุด นอกจากนี้จากการวิเคราะห์ชื่อมูลโดยใช้ปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับลักษณะของวัสดุสิ่งพิมพ์ พว่บส่วนใหญ่ของวัสดุสิ่งพิมพ์ที่ซ้ำข้อนมากจะเป็นวัสดุสิ่งพิมพ์ภาษาอังกฤษ ซึ่งจัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย และทำบัตรรายการครั้งแรกโดยห้องสมุดครรภ์สภาพเมริกัน (Library of Congress)

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับความซ้ำข้อนของทรัพยากรห้องสมุดโดยคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อปริมาณความซ้ำข้อนของทรัพยากร Davis และ Shaw (1979) ได้ศึกษาความซ้ำข้อนของทรัพยากรในห้องสมุดประจำชนเผ่าครูเมริกาและแคนาดาโดยใช้เน้นความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณทรัพยากรห้องสมุดกับปริมาณความซ้ำข้อนของทรัพยากรเนื่องจากเห็นว่าจะน่ามาใช้เป็นตัวคาดการณ์ในเรื่องความซ้ำข้อนได้ และยังได้ใช้ขอสังเกตว่าความสัมพันธ์ในลักษณะนี้จะเป็นสากลในกลุ่มห้องสมุดที่สำคัญ ๆ ผลการศึกษาพบว่ามีปริมาณความซ้ำข้อนแตกต่างกันไปตั้งแต่ 14 เปอร์เซ็นต์ (หนังสือในห้องสมุดแคนาดาขนาดใหญ่ ซึ่งพบว่ามีในห้องสมุดขนาดเล็กของเมริกา) ไปจนถึง 73 เปอร์เซ็นต์ (หนังสือในห้องสมุดขนาดเล็กของเมริกาที่พว่บไว้ในห้องสมุดขนาดใหญ่ของแคนาดา) นอกจากนี้ที่สำคัญคือโดยทั่วไปปริมาณความซ้ำข้อนของหนังสือจะมีความสัมพันธ์ในทางววกและเป็นเส้นตรงกับปริมาณทรัพยากรห้องสมุด กล่าวคือ ถ้าปริมาณทรัพยากรห้องสมุดเพิ่มขึ้น ปริมาณความซ้ำข้อนของทรัพยากรจะเพิ่มขึ้นด้วย สำหรับงาน

วิจัยในกลุ่มห้องสมุดเฉพาะ Dingle-Cliff และ Davis (1979) ได้ศึกษาความช้าช้อนของทรัพยากรห้องสมุดในกลุ่มห้องสมุดผู้เชี่ยวชาญในแคนาดา 8 แห่ง เพื่อเป็นการทดสอบผลการวิจัยของ Davis และ Shaw (1979) ผลการศึกษาพบว่าปริมาณความช้าช้อนของหนังสือมีแตกต่างกันไปตั้งแต่ 20-63 เปอร์เซ็นต์ และที่สำคัญคือ ผลการวิจัยนี้ยืนยันหลักฐานที่ว่าปริมาณความช้าช้อนจะเพิ่มขึ้นเป็นเส้นตรงตามปริมาณทรัพยากรห้องสมุดในระหว่างกลุ่มห้องสมุดประเภทและสาขาวิชาเดียวกันด้วย นอกจากนั้นยังพบว่าหนังสือที่ช้าช้อนส่วนใหญ่จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ทางการค้าและสาขาวิชาที่มีความช้าช้อนเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ หนังสือในสาขางานหลักของห้องสมุด คือสาขาวิชาเอกสารศาสตร์ ยาเสพติด และสังคมศาสตร์ ตามลำดับ นอกจากนั้นยังมีงานวิจัยที่ศึกษาดึงบัจจุณี ฯ ที่คาดว่าจะมีอิทธิพลตอบรับปริมาณความช้าช้อนของทรัพยากรโดย Shaw (1985) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความช้าช้อนของหนังสือในห้องสมุดประชาชัชนาและห้องสมุดสถาบันวิชาการในรัฐอินเดียนา (Indiana) จำนวนประเภทละ 20 แห่ง และได้สำรวจว่าบัจจุณี ฯ ตอบไปนี้คือประเภทห้องสมุด ปริมาณทรัพยากรห้องสมุด ปีพิมพ์ และสาขาวิชาของหนังสือ จะมีอิทธิพลต่อปริมาณความช้าช้อนของทรัพยากรอย่างไร ผลการศึกษาพบว่าสอดคล้องกับการศึกษาอื่น ๆ ก่อนหน้านี้คือ ความช้าช้อนของหนังสือมีลักษณะเป็นแบบโง้งแจ้งทางบวก (Positively Skewed Distribution) ระหว่างจำนวนหนังสือและจำนวนห้องสมุดที่พับ กล่าวคือ หนังสือส่วนใหญ่จะมีช้าช้อนกันในระหว่างห้องสมุดเพียงอย่างเดียว แล้วในเกือบทุกรายมีปริมาณความช้าช้อนจะมีความสัมพันธ์กับบัจจุณี ฯ ที่นำมาศึกษา คือ ประเภทห้องสมุด ปริมาณทรัพยากรห้องสมุด ปีพิมพ์ และสาขาวิชาของหนังสือ

จากการที่ห้องสมุดมีหน้าที่ที่จะต้องคัดเลือกและจัดหาทรัพยากรตามความต้องการของผู้ใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังเมื่อมีภูมิทางประมวลจำกัดและภาวะเงินเพ้อในปัจจุบัน การศึกษาเกี่ยวกับความช้าช้อนของทรัพยากรจริงเป็นสิ่งจำเป็น ดังจะเห็นได้จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ในห้องสมุดประเภทต่าง ๆ ในทางประเภทอย่างกว้างขวาง แต่สำหรับในประเทศไทยนั้นยังไม่เคยมีการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มาก่อน ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาความช้าช้อนของหนังสือภาษาต่างประเทศในกลุ่มห้องสมุดสาขาวิชาการแพทย์และวิทยาศาสตร์สุขภาพมหาวิทยาลัยมหิดล เนื่องจากเห็นว่าคณะหรือสถาบันในมหาวิทยาลัยมหิดลส่วนใหญ่คือ จำนวน 11 แห่ง จากจำนวนทั้งหมด 16 แห่ง จะเป็นคณะหรือสถาบันในสาขาวิชาการแพทย์และวิทยาศาสตร์สุขภาพ จึงคาดว่าห้องสมุดในกลุ่มสาขาวิชานี้จะมีจำนวนหนังสือภาษาต่างประเทศ

ข้าช้อนกันในปริมาณสูง จะนักการศึกษาเพื่อให้ทราบถึงปริมาณและลักษณะความข้าช้อนของหนังสือภาษาต่างประเทศที่มีอยู่ในห้องสมุด จะเป็นข้อมูลพื้นฐานอันสำคัญสำหรับการดำเนินความร่วมมือในการพัฒนาทรัพยากรห้องสมุด รวมทั้งการใช้ทรัพยากรห้องสมุดร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ คือ

1. ศึกษาปริมาณความข้าช้อนของหนังสือภาษาต่างประเทศในห้องสมุดสาขาวิชาการแพทย์และวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยมหิดล จำนวน 9 แห่ง
2. ศึกษาว่าปัจจัยต่าง ๆ ต่อไปนี้ คือ ปริมาณทรัพยากรห้องสมุด วิธีการจัดทำหนังสือ ปิมพ์ สำนักพิมพ์ และสาขาวิชาของหนังสือ จะมีอิทธิพลต่อปริมาณความข้าช้อนของหนังสือภาษาต่างประเทศในระหว่างห้องสมุดเหล่านี้อย่างไร

สมมติฐาน

ในการวิจัยครั้งนี้มีสมมติฐานที่ต้องการทดสอบดังนี้คือ

1. ความข้าช้อนของหนังสือภาษาต่างประเทศระหว่างห้องสมุดจะมีปริมาณระหว่าง 30-50 เบอร์ เช่น
2. ปัจจัยต่าง ๆ คือ ปริมาณทรัพยากรห้องสมุด วิธีการจัดทำหนังสือ ปิมพ์ และสำนักพิมพ์ของหนังสือ จะมีผลทำให้ปริมาณความข้าช้อนของหนังสือภาษาต่างประเทศแตกต่างกัน
3. ห้องสมุดที่มีจำนวนหนังสือภาษาต่างประเทศมาก จะมีปริมาณความข้าช้อนของหนังสือภาษาต่างประเทศสูงกว่าห้องสมุดที่มีจำนวนหนังสือภาษาต่างประเทศน้อยกว่า
4. หนังสือภาษาต่างประเทศที่จัดทำโดยการซื้อค่วยเงินงบประมาณจะมีปริมาณความข้าช้อนสูงกว่าหนังสือที่จัดทำโดยการไดรับบริจาค
5. หนังสือภาษาต่างประเทศที่มีปีพิมพ์ก่อนปี ก.ศ. 1980 จะมีปริมาณความข้าช้อนสูงกว่าหนังสือภาษาต่างประเทศที่มีปีพิมพ์ตั้งแต่ปี ก.ศ. 1980 เป็นต้นไป

6. หนังสือภาษาต่างประเทศที่จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ทางการค้าจะมีรูปภาพความชัดชื่อสูงกว่าหนังสือภาษาต่างประเทศที่จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ที่เป็นสถาบันวิชาการและหน่วยราชการ

ตัวเยรอิสระที่เกี่ยวข้องในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ปริมาภรณ์พยากรห้องสมุด วิธีการจัดทำหนังสือ ปิมพ์ และสำนักพิมพ์ของหนังสือ

ตัวเยรตาม ก็อ ปริมาภรณ์ความชัดชื่อของหนังสือภาษาต่างประเทศ

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งสำรวจปริมาณและลักษณะความชัดชื่อของหนังสือภาษาต่างประเทศในห้องสมุดสาขาวิชาระดับมหาวิทยาลัยทั้งหมด ชั้งมีทั้งหมด 11 แห่ง แต่ในการศึกษาครั้งนี้จะเลือกศึกษาเฉพาะห้องสมุดที่มีหนังสือภาษาต่างประเทศเกิน 1,000 เล่มขึ้นไปจำนวน 9 แห่ง ก็อ ห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล ห้องสมุดคณะวิทยาศาสตร์ ห้องสมุดคณะสาธารณสุขศาสตร์ ห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี ห้องสมุดคณะเวชศาสตร์ เอกตร้อน ห้องสมุดคณะเภสัชศาสตร์ ห้องสมุดคณะเทคนิคการแพทย์ ห้องสมุดคณะหันตแพทยศาสตร์ และห้องสมุดคณะพยาบาลศาสตร์ โดยหนังสือที่เลือกศึกษาจะจำกัดเฉพาะที่เป็นหนังสือภาษาต่างประเทศซึ่งมีปีพิมพ์ระหว่างปี ก.ศ. 1970-1984 ทั้งนี้จะเริ่มการสำรวจตั้งแต่เดือนมกราคม 2530 เป็นต้นไป

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้จะเลือกสุ่มจากห้องสมุดแต่ละแห่งด้วยวิธีสุ่มเลือกกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วน (Proportionate Sampling) โดยใช้ขนาดทรัพยากรห้องสมุดเป็นเกณฑ์ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้กำหนดให้ใช้ 3 เบอร์เซ็นต์ จากจำนวนหนังสือภาษาต่างประเทศของห้องสมุดแต่ละแห่ง จะได้กลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนรวมทั้งสิ้น 3,658 เล่ม คั้งตารางข้างล่างนี้

ห้องสมุด	ปีที่ซึ่ง	จำนวนหนังสือ ภาษาต่างประเทศ (เล่ม)	จำนวน กลุ่มตัวอย่าง (เล่ม)
คณะ พยาบาลศาสตร์	2524	3,400	102
คณะ ทันตแพทยศาสตร์	2513	3,553	107
คณะ เทknิคการแพทย์	2511	4,563	137
คณะ เภสัชศาสตร์	2512	5,600	168
คณะ เวชศาสตร์ เขตร้อน	2503	6,383	191
คณะ แพทยศาสตร์ รามาฯ	2512	11,480	344
คณะ สหารณสุขศาสตร์	2493	14,280	428
คณะ วิทยาศาสตร์	2511	28,000	840
คณะ แพทยศาสตร์ศิริราชฯ	2468	44,687	1,341
รวม		121,946	3,658

2. เลือกกลุ่มตัวอย่างจากบัตรแจ้งหมูหนังสือของห้องสมุดแต่ละแห่งด้วยวิธีกำหนดช่วงการสุ่ม (Interval Method) ซึ่งจะได้จากการวัดจำนวนบัตรแจ้งหมูหนังสือทั้งหมดออกเป็นเซ็นติเมตร และหารด้วยขนาดกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยจะมีขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. สุ่มเลือกกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนจากบัตรแจ้งหมูหนังสือของห้องสมุดที่ศึกษา 9 แห่ง โดยกำหนดให้ใช้ 3 เปอร์เซ็นต์จากจำนวนหนังสือภาษาต่างประเทศของห้องสมุดแต่ละแห่ง ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 3,658 เล่ม

2. บัตรแจ้งหมูหนังสือที่เลือกสุ่มจากห้องสมุดแต่ละแห่งจะนำมาย่างสีและกำหนดรหัสประจำห้องสมุดกำกับไว้ จากนั้นจึงนำไปตรวจสอบกับสมุดทะเบียนของห้องสมุดนั้น ๆ เพื่อให้ทราบว่าเป็นหนังสือที่จัดขึ้นโดยเงินงบประมาณหรือหนังสือที่ได้รับบริจาค

3. สำเนาตัวแจ้งหมุนหันสื่อทั้งหมดที่ตรวจสอบกับสมุดทะเบียนเรียนร้อยแล้ว จะนำมาเรียงรวมกันตามลำดับอักษรของรายการหลัก

4. นำรายการหนังสือที่เป็นกลุ่มตัวอย่างนี้ไปตรวจสอบกับตัวรายการหนังสือภาษาต่างประเทศในห้องสมุดที่๑๗๙๒๔๒๘๙ แห่ง เพื่อร่วบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความซ้ำซ้อน โดยใช้รายการหลักหรือชื่อเรื่องที่จำเป็นเป็นเกณฑ์ในการตรวจสอบ และในการตรวจสอบความซ้ำซ้อนของหนังสือจะพิจารณาลักษณะของหนังสือที่ถือว่าซ้ำซ้อนใน 2 ลักษณะ คือ หนังสือที่มีข้อมูลบรรยายตรงกันทุกประการ (Exact Matches) และหนังสือที่มีข้อมูลบรรยายตรงกันโดยประมาณ (Approximate Matches)

5. ข้อมูลเกี่ยวกับความซ้ำซ้อนที่รวบรวมได้จะนำมาวิเคราะห์เพื่อประเมินหาค่าเฉลี่ย และค่าไสสแควร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสถิติทางสังคมศาสตร์ (SPSS)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้คาดว่าจะได้รับประโยชน์ดังนี้ คือ

1. ทำให้ทราบถึงปริมาณและลักษณะความซ้ำซ้อนของหนังสือภาษาต่างประเทศที่มีอยู่ในห้องสมุด อันจะเป็นประโยชน์ในการจัดวางนโยบายพัฒนาทรัพยากรร่วมกันของสมุดร่วมกัน
2. เพื่อเป็นแนวทางสำหรับดำเนินความร่วมมือในการใช้ทรัพยากรร่วมกันด้วยการยึดระหว่างห้องสมุดอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

คำอธิบายศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ความซ้ำซ้อนของทรัพยากรห้องสมุด หมายถึง การที่ห้องสมุด 2 แห่ง หรือมากกว่านั้น เป็นเจ้าของหรือมีวัสดุลิงพิมพ์รายการเดียวกัน

ความซ้ำซ้อนของหนังสือภาษาต่างประเทศระหว่างห้องสมุด หมายถึง ปริมาณความซ้ำซ้อนของหนังสือภาษาต่างประเทศที่มีซ้ำซ้อนในห้องสมุดตั้งแต่ 1-8 แห่ง จากจำนวนห้องสมุดที่ศึกษา ๙ แห่ง

วิธีการจัดทำหนังสือ หมายถึง การจัดทำหนังสือของห้องสมุดโดยวิธีจัดซื้อค่ายเงิน ประมาณ หรือการได้รับบริจาค

หนังสือที่มีข้อมูลธรรมาธิการทรงกันทุกประการ หมายถึง หนังสือที่มีข้อมูลธรรมาธิการ
ทุกส่วนทรงกัน คือ ชื่อผู้แต่ง ชื่อเรื่อง สำนักพิมพ์ และปีพิมพ์

หนังสือที่มีข้อมูลธรรมาธิการทรงกันโดยประมาณ หมายถึง หนังสือรายการเดียวกัน
แต่มีข้อมูลธรรมาธิการบางส่วนต่างกัน คือ ครั้งที่พิมพ์ สำนักพิมพ์ หรือปีพิมพ์

